

Insektenplagen in bossen en andere houtopstanden in 1965*)

[453]

INSECT AND MITE PESTS IN FOREST AND OTHER LIGNEOUS GROWTH
IN THE NETHERLANDS IN 1965

D. DOOM
(Itbon, Arnhem)

SUMMARY

The available data on infestations by forest insects and mites in 1965 are summarized in tables I and II. The most important cases of these infestations were:

a. Pine Shoot Beetle (*Myelophilus piniperda* L.). As in 1964 stands mainly containing of Austrian and Corsican pine in the dune area of the province of South Holland were damaged rather seriously. Only a few cases of any importance were reported from the province of North Holland.

b. The Larch Case bearer (*Coleophora laricella* Hb.) caused complete defoliation of Japanese larch and in one case also of Douglas fir in the province of Drenthe. Defoliation occurred only locally in the provinces of Friesland, Overijssel, Guelders, Northbrabant and Limburg.

c. The Green Oak Leafroller (*Tortrix viridana* L.), usually together with the Winter Moth (*Operophtera brumata* L.), seriously damaged pedunculate and red oak, mainly in the eastern provinces of the Netherlands.

d. As a result of the abnormal rainfall in spring and summer, logs of Douglas fir in the northern part of the Veluwe (Guelders) were infested by *Ambrosia* beetles. The following species were very numerous locally: *Hylecoetus dermestoides* L. (*Garderen, Vaassen*), *Xyloterus domesticus* L. (*Garderen, Putter*) and *Gnathotrichus materiarius* Fitch (*Vaassen*).

Evenals in de vorige jaaroverzichten zijn ook in dat van nu de gegevens verwerkt, afkomstig van de leden van onze Waarnemersorganisatie. Waarnemingen onzerzijds vormden hierop een aanvulling. De tabellen I en II vatten de gegevens samen. Aan allen die hun medewerking verleenden be-tuigen we bij deze onze dank.

Voor de in dit artikel gebruikte namen van insecten en mijten is geraad-pleegd: „Nederlandse namen van geleedpotige dieren schadelijk voor onze voornaamste land- en tuinbouwgewassen” (1) en „Die Waldkrankheiten” (2); voor de plantnamen: „De namen van onze voornaamste houtgewas-sen” (3).

Lichte aantastingen zijn niet in de tekst, echter wèl in de tabellen opge-nomen. Niet volledige, of twijfelachtige opgaven hebben wij als niet gemeld beschouwd.

*) Verschijnt tevens als Mededeling van het Itbon, nr. 81/1966.

Tabel I. De in 1965 schadelijk opgetreden insecten en mijten, gerangschikt naar het beschadigde gewas.
 Table I. The insect and mite pests of 1965, grouped according to their host plants.

Plantesoort/ <i>Plant species</i>	Aangetast door/ <i>Attacked by</i>
Pinus sylvestris L.	Hylobius abietis L. Pissodes notatus F. Brachyderes incanus L. Myelophilus piniperda L. Pityogenes bidentatus Herbst Hylastes ater Payk. Evetria buoliana Schiff. Evetria turionana Hb. Evetria resinella L. Diprion pini L. Prociphilus pini Burm. Pineus pini L. Aradus cinnamomeus Panz.
Pinus nigra Arn. var. austriaca Asch. et Graebn.	Myelophilus piniperda L. Diprion pini L.
Pinus nigra Arn. var. corsicana hort.	Hylobius abietis L. Myelophilus piniperda L.
Pinus Pinaster Ait.	Myelophilus piniperda L.
Pinus contorta Dougl.	Evetria buoliana Schiff.
Picea Abies Karst.	Strophosomus melanogrammus Först. Dendroctonus micans Kug. Hylurgops palliatus Gill. Pristiphora abietina Chr. Sacchiphantes abietis L. Physokermes piceae Schrk.
Picea sitchensis Carr.	Pristiphora abietina Chr. Elatobium abietinum Wik.
Pseudotsuga taxifolia Britt.	Hylobius abietis L. Hylastes ater Payk. Dendroctonus micans Kug. Gnathotrichus materiarius Fitch Xyloterus domesticus L. Hylcoetus dermestoides L. Coleophora laricella Hb. Gilletteella cooleyi Gill.
Larix leptolepis Gord.	Hylobius abietis L. Strophosomus rufipes Steph. Coleophora laricella Hb.
Thuja occidentalis L.	Phloeosinus thujae Perr.
Fagus sylvatica L.	Orchestes fagi L. Cryptococcus fagi Bärenspr.
Quercus robur L.	Phyllobius piri L. Polyphylla fullo L. Tortrix viridana L. Tischeria complanella Hb. Operophtera brumata L. Euproctis chryorrhoea L.

Plantesoort/ <i>Plant species</i>	Aangetast door/ <i>Attacked by</i>
Quercus borealis Michx var. maxima Ashe	Phyllobius piri L. Tortrix viridana L. Operophtera brumata L.
Populus sp.	Saperda carcharias L. Saperda populnea L. Phyllodecta sp. Operophtera brumata L. Leucoma salicis L. Cossus cossus L. Dendromyza sp.
Salix sp.	Cryptorrhynchus lapathi L. Phyllodecta sp. Leucoma salicis L. Cossus cossus L. Pontania viminalis L. Rhabdophaga terminalis H. Lw.
Ulmus sp.	Scolytus sp. Eriosoma lanuginosum Htg. Typhlocyba ulmi L.
Tilia sp.	Caliroa annulipes Kt. Eucallipterus tiliae L. Eulecanium corni Bouché Quadraspidotus ostreaeformis Curt. Typhlocyba sp. Eotetranychus telarius L.
Fraxinus excelsior L.	Hylesinus fraxini Panz. Phyllobius sp. Eulecanium corni Bouché Psyllopsis fraxini L. Psyllopsis fraxinicola Först.
Betula sp.	Phyllobius piri L. Deporaus betulae L. Polyphylla fullo L. Coleophora fuscedinella Zell. Scolioneura betulae Zadd.
Alnus sp.	Phyllobius piri L. Agelastica alni L.
Crataegus monogyna Jacq.	Polyphylla fullo L. Hyponomeuta padellus malinellus Zell. Operophtera brumata L. Euproctis chrysorrhoea L. Caliroa cerasi L.
Euonymus europaea L.	Hyponomeuta evonymellus L.
Prunus sp.	Hyponomeuta padellus malinellus Zell. Operophtera brumata L.
Hippophae rhamnoides L.	Polyphylla fullo L. Cacoecia rosana L. Euproctis chrysorrhoea L.

Plantesoort/ <i>Plant species</i>	Aangetast door/ <i>Attacked by</i>
Sorbus aucuparia L.	Lepidosaphes ulmi L. Tetranychus sp.
Viburnum Opulus L.	Galerucella viburni Scop. Hyponomeuta padellus malinellus Zell. Aphis viburni Scop.
Corylus Avellana L.	Phytoptus avellanae Nal.

Tabel II. De graad van aantasting in de verschillende provincies.
Table II. The degree of infestation in the different provinces in the Netherlands.

A = ernstige aantasting (waaronder kaalvreterij) — heavy infestation (among which complete defoliation)
 a = idem, doch plaatselijk — ditto, but local
 B = matige aantasting — moderate infestation
 b = idem, doch plaatselijk — ditto, but local
 C = lichte aantasting — light infestation
 c = idem, doch plaatselijk — ditto, but local

Insektesoort/ <i>Insect species</i>	Provincies/ <i>Provinces</i>									
	Friesland	Drente	Overijssel*	Gelderl.**	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	Zeeland	Noordbrab.	Limburg
Hylobius abietis L.		c	bc	c					b	b
Pissodes notatus F.				c						c
Orchestes fagi L.			a						c	
Orchestes quercus L.				c					c	
Cryptorrhynchus lapathi L.				b						
Deporaus betulae L.				c						
Brachyderes incanus L.		a		c						
Strophosomus spp.		ab							c	
Phyllobius spp.				a		b				
Myelophilus piniperda L.	abC	ab		bc	a	bC	aB		bc	
Hylastes ater Payk.			b	c	a				c	
Pityogenes bidentatus Herbst									c	
Phloeosinus thujae Perr.									c	
Hylecoetus dermestoides L.				a						
Gnathotrichus materiarius Fitch				b						
Xyloterus domesticus L.				b						b
Hylesinus fraxini Panz.				c						
Dendroctonus micans Kug.							c			
Scolytus sp.								c		
Saperda carcharias L.			c	bc					b	
Saperda populnea L.				bc					c	
Polyphylla fullo L.							c			a
Phylloocta sp.			c			b				
Agelastica alni L.		c				c			B	
Galerucella viburni Payk.						a				
Coleophora laricella Hb.	aB	Ac	aB	aBc	b			a	aBc	aBc
Coleophora fuscadinella Zell.										c
Tischeria complanella Hb.										b
Evertia buoliana Schiff.				c					bc	bc

Insektesoort/ <i>Insect species</i>	Provincies/ <i>Provinces</i>									
	Friesland	Drente	Overijssel*	Gelderl.**	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	Zeeland	Noordbrab.	Limburg
<i>Evetria turionana</i> Hb.									c	
<i>Evetria resinella</i> L.									c	
<i>Tortrix viridana</i> L.	a	aB	aB	Abc	b	ab	ab		aBc	aBc
<i>Cacoecia rosana</i> L.						a				
<i>Hyponomeuta</i> spp.		a	b		c	aBc				
<i>Operophtera brumata</i> L.		ab	aB	Abc		ab			ab	aB
<i>Leucoma salicis</i> L.				c		ab		b	a	ab
<i>Euproctis chrysorrhoea</i> L.						c		c		c
<i>Cossus cossus</i> L.						c				b
<i>Diprion pini</i> L.	c									
<i>Caliroa annulipes</i> Kl.					b	bC		a		
<i>Pristiphora abietina</i> Chr.	c								c	b
<i>Scolioneura betulae</i> Zadd.									c	
<i>Pontania viminalis</i> L.								a		
<i>Rhabdophaga terminalis</i> H. Lw.								c		
<i>Dendromyza</i> sp.				c						
<i>Eucallipterus tiliae</i> L.						a			ab	
<i>Elatobium abietinum</i> Wlk.	c			b		ab			c	
<i>Aphis viburni</i> Scop.						b				
<i>Eriosoma lanuginosum</i> Htg								c		
<i>Prociphilus pini</i> Burm.				b						
<i>Gilletteella cooleyi</i> Gill.	c		b	b					bc	bc
<i>Sacchiphantes abietis</i> L.								b	b	b
<i>Pineus pini</i> L.										c
<i>Physokermes piceae</i> Schrk.										c
<i>Eulecanium corni</i> Bouché						ab				c
<i>Lepidosaphes ulmi</i> L.						b		b		c
<i>Cryptococcus fagi</i> Bärenspr.	c		ab	bc						
<i>Quadraspidiotus ostreaeformis</i> Curt.								b		
<i>Psyllopsis fraxini</i> L.										b
<i>Psyllopsis fraxinicola</i> Först.										b
<i>Aradus cinnamomeus</i> Panz.				b						
<i>Typhlocyba</i> sp.						c				c
<i>Tetranychus</i> spp.						c	ab			a
<i>Phytoptus avellanae</i> Nal.										b

*) incl. Noord Oost Polder

**) incl. Oostelijk Flevoland

Kevers (*Coleoptera*)

Grote dennesnuitkever (*Hylobius abietis* L.)

Aantastingen van ernstige aard zijn niet gemeld. Van matige betekenis waren ze plaatselijk in Noordbrabant en Limburg, namelijk bij St. Anthonis, Wanroy, Mill, Rips, Vierlingsbeek, Bergen, Grubbenvorst, Baarlo en Venray. In Overijssel was dit het geval op de Sprengenberg en bij Haarle.

Beukespringkever (*Orchestes fagi* L.)

In tegenstelling tot het vrij massaal optreden van deze kever in 1964, ontvingen wij thans slechts bericht van één ernstige aantasting, met name bij Varsen (O.).

Berkesigarenmaker (*Deporaus betulae* L.)

In het voorjaar namen we bij Laren (Gld) het insect massaal op de berken waar.

Denneknoepsnuitkever (*Strophosomus* spp.)

In de boswachterij Hooghalen werden fijnsparen zeer ernstig beschadigd door de soort *S. melanogrammus* Först.; in de boswachterij Grollo was het *S. rufipes* Steph., die in wat geringere mate lariks aantastte.

Bladsnuitkevers (*Phyllobius* spp.)

De soort *Ph. piri* L. kwam massaal voor op berk en els bij Laren (Gld) en op eik o.a. op de Hoge Veluwe. Bij Wassenaar traden niet nader genoemde *Phyllobius*-soorten schadelijk op aan els en es.

Grote populiereboktor (*Saperda carcharias* L.)

In Gelderland en vooral in Noordbrabant zijn plaatselijk aantastingen van betekenis in stammen van populieren in wegbeplantingen waargenomen.

Dennescheerder (*Myelophilus piniperda* L.)

Dennenbossen in de duinstrook van Zuid-Holland leden volgens de berichten nog vrij ernstige schade van dit insect; in die van Noord-Holland waren er in het algemeen slechts lichte aantastingen, behalve bij Wijk aan Zee, Bergen en Egmond, waar matige tot zware schade voorkwam. Aantastingen van betekenis meldde men verder uit Friesland (Elslo), Terschelling, Drente (boswachterij Grollo), Gelderland (Groesbeek), Utrecht (Kaapse Bossen), Noordbrabant (Kempen, Berghem, Ravenstein, Mill, St Anthonis en Wanroy) en Limburg (Bergen).

Zwarte dennebastkever (*Hylastes ater* Payk.)

Bij Leusden werd een zeer groot aantal jonge grovedennen gedood als gevolg van vreterij aan de stammetjes. Iets geringer was de schade aan 3-jarige grovedennen bij Wapenveld (O.).

Essebastkever (*Hylesinus fraxini* Panz.)

Uit Belfeld (L.) meldde men een matige tot zware aantasting van es door dit insect.

Gnathotrichus materiarius Fitch.

Deze houtkeversoort, die nog niet eerder in Nederland was gerapporteerd, trad bij Vaassen (boswachterij Niersen) in een gevelde douglasstam massaal op (4).

Xyloterus domesticus L.

Evenals de vorige soort trad ook deze scolytide in gevelde douglasstammen plaatselijk massaal op de Veluwe op (bij Garderen en Putten) (4).

Hylecoetus dermestoides L.

Larven van deze lymexylonide vonden we plaatselijk massaal in gevelde stammen en stobben van douglas bij Garderen en Vaassen (4).

Elzehaan (*Agelastica alni* L.)

Elzen werden plaatselijk in het midden van Noordbrabant zichtbaar aangetast.

Wilgehaan (*Phyllodecta* sp.)

Bij Kelpen (L.) deed zich kaalvreterij van populieren voor; van matige betekenis was de vreterij van wilg in het recreatiegebied bij Delft.

Sneeuwbalhaan (*Galerucella viburni* Payk.)

Evenals in 1964 werd Gelderse roos zwaar aangetast in het volkstuincomplex Over-Amstel.

Vlinders (*Lepidoptera*)

Lariksmot (*Coleophora laricella* Hb.)

Plaatselijk trad in ons land de lariksmot weer massaal op. Dit was vooral in Drente het geval (boswachterijen Assen-Oost, Norg, Appelscha, Smilde, Dwingelo, Ruinen); in de boswachterij Grollo werd ook douglas praktisch kaalgevreten. Aantastingen van betekenis meldde men voorts uit Overijssel (Ommen, Sandberg, Lemelerberg, Staphorst, Nijverdalen, Hardenberg, De Eese, Haarle, Enschede, Heino en Dalfsen), Friesland (Bakkeveen, Elslo, Oldeberkoop, Gaasterland, Duurswoude), Gelderland (verschillende plaatsen op de Veluwe), Noordbrabant (Esbeek, Hapert, Deurne, Bakel, Asten, St. Anthonis, Mill, Wanroy), Utrecht (Kaapse bossen), Zuid-Holland (Kralingse Hout) en Limburg (Venray, Heer, Bergen).

Eikemineermot (*Tischeria complanella* Hb.)

Bij Neer (L.) werden vele blaasmijnen in de bladeren van eikehakhout aangetroffen.

Dennelotrups (*Evetria buoliana* Schiff.)

Aantastingen van matige betekenis op groveden kwamen voor bij Mill, St. Anthonis, Oplo en Venray.

Groene eikebladroller (*Tortrix viridana* L.) en kleine wintervlinder (*Ope-rophtera brumata* L.)

Beide soorten veroorzaakten in eikenbeplantingen (zomereik en Amerikaanse eik) plaatselijk kaalvreterij. Dit was o.a. het geval in de Gelderse Achterhoek, Twente en de Veluwe, voorts bij Oldeberkoop, Meppel, Dene-kamp, Brummen, Dalfsen, Haarlem, Meijendel, Wassenaar, Bloemendaal, Amstelveen, Loon op Zand, Echt, in het Amsterdamse Bos en de boswachterij Austerlitz. Bij Best en Kesseleik hadden jonge populieren zwaar te lijden van vreterij door de kleine wintervlinder. In mei-juni vonden we op een paar plaatsen van de Hoge Veluwe op de reeds kaalgevreten eiken massaal het roofwantsje *Calocoris ochromelas* Gm.

Heggebladroller (*Cacoecia rosana* L.)

In Noord-Holland is een zware aantasting op duindoorn door dit insect gemeld in de Kennemer Duinen en in de omgeving van Wijk aan Zee en Egmond.

Spinselmotten (*Hyponomeuta* spp.)

Aantastingen met kaalvreterij meldde men ons uit Amsterdam, Delft, Den Helder en Assen. Van matige betekenis waren ze in Hilversum, Kampen, Meijendel, Wassenaar en Den Haag.

Satijnvlinder (*Leucoma salicis* L.)

In juni zijn populieren in wegbeplantingen hoofdzakelijk in onze zuidelijke provincies plaatselijk kaalgevreten, met name bij 's-Hertogenbosch (tussen Maas en Waal), Moerdijk, Oosterhout, Linne en Herten. De aantastingen in Zeeland (bij Rilland en op Tholen) namen in betekenis af.

Bastaardsatijnvlinder (*Euproctis chrysorrhoea* L.)

In de Donkere Duinen (Den Helder) werd meidoorn kaalgevreten; in de boswachterij Texel was de vreterij aan duindoorn van betekenis.

Wilgehoutrups (*Cossus cossus* L.)

Door de gangen in het hout veroorzaakten de rupsen schade van technische aard aan populieren bij Weert.

Blad- en galwespen (*Hymenoptera*)

Lindebladwesp (*Caliroa annulipes* Kl.)

Aantastingen van betekenis berichtte men ons uit Leiden, Utrecht, Alkmaar, Amsterdam, Eindhoven en Reuver (L.).

Pontania viminalis L.

Blaadjes van kruipwilg bij Renesse en Domburg vertoonden vele galletjes door dit insect.

Blad- en schildluizen (*Hemiptera*)Lindebladluis (*Pterocallis (Eucallipterus) tiliae* L.)

In Amsterdam, 's-Hertogenbosch en Eindhoven werd de luis nog massaal aan de bladeren van linde in straatbeplantingen aangetroffen.

Groene sparrebladluis (*Elatobium abietinum* Wik.)

Jonge sitkasparren in de boswachterij Texel werden zwaar, oudere in mindere mate door deze luis aangetast. Ook in Oostelijk Flevoland werd matige tot zware schade aan sitka gemeld. Van matige betekenis was de aantasting van sitka in de Donkere Duinen (Den Helder).

Zwarte sneeuwballuis (*Aphis viburni* Scop.)

Evenals in 1964, zij het in iets geringere mate, werd deze luis op Gelderse roos bij Alkmaar waargenomen.

Meidoornbloedluis (*Prociphilus pini* Burm.)

De op wortels van groveden levende generatie kwam massaal in een kwekerij bij Wageningen voor; van schade was echter weinig te bespeuren.

Douglaswolluis (*Gilletteella cooleyi* Gill.)

De luis werd in vrij grote aantallen op douglas aangetroffen bij Boxtel, Bergen (L.), Wierden, De Eese en in de boswachterij Sprielderbos (Gld).

Sparappelgalluis (*Sacchiphantes abietis* L.)

Gallen op fijnspar, die voor de kerstboomcultuur economisch nadelig zijn, nam men in grote aantallen waar bij Schijndel en plaatselijk in het midden en noorden van Limburg en oostelijk Zeeuws-Vlaanderen.

Gewone dopluis (*Eulecanium corni* Bouché)

Grote aantallen van deze luis zijn op linden in enige straatbeplantingen te Amsterdam waargenomen.

Kommaschildluis (*Lepidosaphes ulmi* L.)

Vrij talrijk was de soort op lijsterbes in de Donkere Duinen (Den Helder) en bij Kapelle (Z.).

Beukewolluis (*Cryptococcus fagi* Bärenspr.)

In het najaar waren plaatselijk bij Oldenzaal, De Lutte, Zwollerkerspel, De Eese en bij Schaarsbergen stammen van beuken met het waspluis van deze schildluis bedekt.

Oestervormige schildluis (*Quadraspidiotus ostreaeformis* Curt.)

Volgens de berichten worden linden in een kwekerij bij Kapelle jaar in jaar uit aangetast door deze soort.

Bladvlooien (*Psyllidae*)

Psyllopsis spp.

In bospercelen bij Venlo en Belfeld, en in een boomkwekerij te Reuver waren de soorten *P. fraxini* L. en *P. fraxinicola* Först. zeer talrijk op essen aanwezig.

Schorswantsen (*Aradidae*)

Denneschorswants (*Aradus cinnamomeus* Panz.)

Aantastingen door deze gewoonlijk op stammen van 10—20 jarige grovedennen van lage boniteit voorkomende soort, bleek bij Putten (Gld) te zijn opgevallen door de vrij sterke harsvloeit uit de schorsspleten.

Spint- en galmijten (*Acarina*)

Spintmijten (*Tetranychus* spp.)

De lindespintmijt, *Eotetranychus telarius* L., veroorzaakte volgens de berichten matige schade aan linden in Delft. In het noorden van Limburg tastten spintmijten in de nazomer lijsterbes plaatselijk ernstig aan, vooral in kwekerijen. De wilgespintmijt, *Schizotetranychus schizopus* Zacher, zou in Den Haag wilgen zeer ernstig hebben aangetast.

Hazelaarrondknopmijt (*Phytoptus avellanae* Nal.)

Hazelaar werd in het zuiden van Limburg plaatselijk vrij ernstig door deze galmijt aangetast.

Literatuur:

1. Nederlandse namen van geleedpotige dieren schadelijk voor de voornaamste land- en tuinbouwgewassen. Ned. Plantenziektenk. Ver. 1958.
2. F. Schwerdtfeger, Die Waldkrankheiten. Verl. Paul Parey, Hamburg u. Berlin, 1957.
3. De namen van onze voornaamste houtgewassen. Ned. Bosbouw Ver. 1948.
4. Doom, D. — Aantastingen van douglashout door bast- en houtkevers in 1965 op de Veluwe waargenomen. Bosbouw 37 (12) 1965 (420—423).